

A VARÁZSFOLYÓ

REGENYRÉSZLET

Hadnagy asztalán megcsörrent a telefon, a kagylót egy pillanatra, amíg fel nem ismerte a drót túlsó oldalán jelentkező hangot, a füléhez tartotta, majd kimért, beidegzett mozdulattal, egy röpké pillantás kíséretében, a válla fölött átnyújtotta fiatalabb kollégájának.

Bordjoški mester jelentette Vislavski elvtársnak, hogy a fali csempe gépsoron a rendesnél nagyobb méretekben pattogzik a zománc, megkérte hát, hogy lehetőleg valamelyik laboros elvtárral együtt jöjjön le és nézze meg, mi a baj.

Alek felhívta Domonkost, továbbította Žare mester üzenetét, s megállapodott vele, hogy majd lent a gépsoron találkozhatnak. Odalent Žare még egyszer elmagyarázta Domonkos mérnöknek, mi a probléma, kifejtette a saját véleményét, hiszen előfordult már ilyen eset, Domonkos mérnök meghallgatta, néhány mintát magához vett, és ezzel a beavatkozást, legalábbis azt a részét, ami egy üzemi technológusra tartozik, befejezettnek lehetett tekinteni.

Ahogy Domonkoszal együtt az irodába visszatérőben elhaladtak az elektroporcelán gépsor mellett, Alek egyszer csak hallja, hogy Stole Gačić szolngatja. Elnézést kért Domonkostól, majd Stole munkapadja felé vette lépteit.

— Azt a hét meg a nyolc, amióta Hadnagy első számú munkatársá llettél, le se köpöd a munkásosztályt, mi? — harsogta Stole, miközben hosszan rázogatta Hadnagy első számú munkatársának jobbját. — Mit hallok, Rakić meg Ante elsejnen mennék? Na és hol kapnak beosztást?

— Rakić a tervezőirodában, mint egyszerű tervező, Ante pedig lanszer lesz a téglagyárban.

Mile Ivić, Stole gépszomszédja, közös szekrénykéjükből kávéscsészét vett elő és odament Erzsike kerekas pultjához, amely a természet kezesztető fő járdaközben állt. Az ötperces, nem hivatalos kávészünet az elektroporcelán gépsoron is divatba jött. A csoportosuláshoz most oda-csatlakozott Hallgató Pista is, egyik kezében a kávéscsészét, a másikban a cigarettáját tartja, közben kortyolgatja a kávé, pőfékel, és mosolygós arccal figyel. Jól megtermett, markos nagy legény, de amilyen áldott jó természete van, éppolyan komisz is tud lenni. Azokra a lomha párasztbakákra emlékeztet a háborús filmekből, azokra a széles hátú, erős szügyű vasgyúrókra, akik csúkaszürke egyenruhában, páncélsisakkal a nagy fejükön, lassan, majdhogynem közömbösen vonszolják magukat a sárban, pocsolyában, lövészárkokban, hogy aztán, amikor eljön az ideje, ők legyenek az ágyútöltelék, ha kell, szuronyt szegezzenek és öljenek, öldököljenek, lelkiismeretes alaposággal és gyűlölet nélkül, mígnem őket is le nem szúrják. Az ellenség szuronya vad erővel döfi át a szürke köpenyt, a zubbonyt, pulóvert, inget, trikót, és elmerül a szőrös mellkasban vagy a nagy puha potrohban. Aztán minden bizomnyal sokáig és bőségesen véreznek, amíg el nem száll belőlük az élet. Otthon pedig az asszony és a gyereket mit sem sejtjenek róla, hogy az apjuk...

— Hallottad, Stole? — kincsitott rá Hallgató. — Olvasd el, mit ír a Kollektíva.

Majd Alekhoz fordult és faggatni kezdte, mi újság a normák körül. Alek neki is elmondta azt, amit az imént Stolénak elmagyarázott. Időközben Mile Ivić megjött a kávéval. Átnyújtotta Stolénak a csészét, majd kivett egy cigarettát az odakínált pakliból. Alek is kivett egyet, utána körben meggyújtotta mindannyiukét.

— Vislavski elvtárs nem kér kávét? — kérdezte Mile.

— A, nem, én már megittam a részemet odafönt. Különben csészém sincs.

Mile rövid nevetést préselt ki az orrán és hörpintett a kávéjából. Szikár, mint az agár, egy fakószőke hajtincs lóg a homlokába, szemüveges, intelligens, de gyenge testalkatú ember, különösen ha összehasonlítjuk a robusztus Hallgatóval, aki mellett áll. Nekem, mint minden szerény ember, rokonszenves. (Mindenkire azt becsüli, amije nincs.) Ama „katonai” típusrendszerezés szerint ahhoz a nyiszlett, ügyefogyott, rövidlátó, cvikkeres értelmiségi emberfajtaához tartoznék, aki még a fronton is örökké a könyvet bújja, s aki rendszert az elsők között fut rá egy aknára, szalad neki egy sorozatnak vagy gránátnak.

— ... Meg hát különben is, nincs nekem annyi pénzem, hogy minden percben kávézzak. Én is a munkásosztályhoz tartozom, ha Stole nem is ismer el munkásnak.

Mile meg a másik kettő ismét elmosolyodtak, de most már egészen kényszeredetten.

— Jaj, csak a pénzt ne emlegesse... a múlt hónapban legkevesebb öt ezressel megvágott.

Alek lenyelte a gombócot. Egy pillanatra testi gyengeség fogta el, lelkére meg szomorúság súlyosodott, és úgy érezte, váratlanul az ősz ólmos szürkesége sompolygott be a gépterembe... Ha ezt Stole, vagy akár Hallgató mondja, nem ért volna olyan fájdalmasan. De ha már egy Mile Ivíć is morgolódni kénytelen, aki pedig szintén rokonszenvez velem, sőt tisztel is, akkor...

— De hát mit csináljunk, Mile? — felelte mosolyogva, vállvonogatva. — Marić is mondta a tegnapielőtti dolgozókgyűlésén, hallottátok: a normákat reális keretek közé kell szorítani. Nehol csakugyan elvetettük a súlykot. Vannak műveletek, ahol negyvenszázalékos az átlagos túlteljesítés. Tehát az átlag, nem a csúcok! A csúcsteljesítmények elérik a kilencven százalékot is normán felül.

— Jól van, na, rendben van... ahogy mondani szokták, ugye... Csak szorítsák vissza a normát reális keretek közé, ugye. De már megbocsásson, Vislavski elvtárs, mért van akkor az... mért nem emelnek a kategóriáknál? Mondjuk, mért ne lehetne a kategóriákra rászámítani? Most halom, új szabályzatot állítottak össze odafönt...

— Igen, új szabályzat készült, eszerint a kategóriákat ezentúl nem a mutatószámok és a Módszertan alapján határozzák meg, hanem a szabályzat leírja az összes munkálatokat és műveleteket, amelyek a termelésben előfordulnak, és mindegyiket megfelelő csoportba sorolja be. Ezt különben a legújabb műveleti leírásokból maguk is láthatják. Eddig minden kategórián belül bizonyos feszítáv volt, ettől eddig. Ez most megszűnt, s helyette meg van állapítva: a kategória értéke ennyi meg ennyi pont, sem több, sem kevesebb. Nos, hát ez a különbség. Lényegében, többé-kevésbé minden maradt a régiben, csakhogy a normázónóknak most könnyebb az elszámolás, ezenkívül a technológusok sem igen tévedhetnek a műveleti kategóriák meghatározásánál.

Érti Mile, miről van szó, hogyne értené, hiszen a géptermet is tájékoztatták már a minőségi normázásban beállt változásokról. Csak éppen szeretett volna valami újat hallani, valami javulásról az ő és társai számára, de hát, sajnos, nem vagyok Télapó. S én Mile barátom, Télapó nem is fog eljönni, amíg — mint Stole mondaná — a tenyerünkbe nem köpünk.

— Nincs mit várunk, Mile, ne is várjunk olyan javulásra, amely majd az égből pottyan. A kategóriák nagyjából megmaradnak, a normatúlteljesítéseket pedig az előírt keretekbe kell ágyaznunk. Az esélyünket nem abban látom, hogy ki-ki magának kaparjon, hanem abban, hogy valamenynyien nekiveselkedjünk a munkának, s hogy az üzemben minden hónapban emelkedjen a pont értéke. Ez a mi irányvételünk, s ez vezet célhoz!

Milét, úgy látszik, nem nagyon hatotta meg az én váratlan érzelmkitörésem, ismer ő engem, és ismeri az ilyen szónokokat is, de hát mi más tehet, leszegi a fejét és fölünyesen mosolyog. Könnyű nekem zöld ágra ver-

gódni Milével. Hallgató azonban már nagyön kacsingat Stoléra, ez meg...

— Csak te nyesegezd a normát! En megmondtam neked, és most is mondom: és mindig ötven százalékkal fogom túldobni, még ha a fejed tetejére állsz is! Hát észnél vagy te, pajtás, tudod te azt, hogy ezzel a gyakori nyírbálással fékezitek a termelést? Igen, pontosan így, fékezitek a termelést. Vannak műveletek, amelyekre a normák valóban jócskán komótosak, vagy hát nem is annyira a norma a komótos, hanem inkább nekem van több kedvem a munkához. De nem akarom túleröltetni magam, testvér, nem én! Minek erőltessem magam, amikor úgyis tudom, legyen csak egy kicsivel nagyobb a túlteljesítesem, mindjárt lefaragsz belőle. Amaz a másik meg csak: „A tervet, elvtársak, a tervet teljesíteniünk kell!” No és akkor hol van ebben a serkentés, kérdem én?! A szentségit neki, minden kitöltött gyártási lapot ők azonnal fölvisznek és török a fejükét rajta. A túlteljesítés meg amint nagyobb tizenöt százaléknál, cap, lenyisszantják. Ahány gyártási lapot kapok, mindig más az időelőirányzat, más a norma. Pedig ugyanazt a műveletet és sorozatot csinálom, mint egy hónappal ezelőtt. Melőzök itt helyette, megkeresem neki a betevőt, ő meg...

— Miért, hát mit képzelsz, minek vannak ők itt? — színlelt csodálkozást a minden hájjal megkent Hallgató. — Még hogy dolgozol helyettük, mi? Ők viszont gondolkoznak helyettünk, testvér! Nem így van, Vislavski elvtárs? — S Hallgató Alekra is ráhunyorított.

— A szentségit — folytatta Stole harsogva, pattogva —, van itt egy pasi a különleges elemek gépsorán, már jó néhány apró szerszámot kiagyalt és megcsinált. Azaz, egyik kollágája csinálta meg neki a gépteremben, úgy suba alatt, munkaidőben. Emez csak fölrajzolja egy staniclira, hogymint képzelte — nem kell neki hozzá se körző, se vonalzó, se mérnök, se technikus —, amaz a másik meg akkor megcsinálja. Ezeknek segítségével kétszer olyan gyorsan elvégzi a munkát, mint ahogy a norma előírja. Mostanában még egyet csinált, de csak a második műszakban dolgozik vele, amikor Bordjoški még Vörös nincs itt. A szerszámot pedig nem adja senkinek a kezébe, még megnézni sem. Egyszer, régebben, hasonló módon meggyorsította a munkát, a szerszámot megmutatta Májernak meg Hadnagyak, azok meg ezzel, lecsaptak rá! Májér lekopirozta, hozzátett két-három csavart és ezzel rendszeresített szerszámot csinált belőle, Hadnagy fölemelte a normát, és kész, mintha mi sem történt volna. Pedig tudni kell, hogy nemcsak a szerszám dolgozik, az embernek is kétszer annyi anyagot kell megmozgatnia. Idősebb emberről van szó, belebebedt szegény. Az, kapott valami kis jutalmat, de három hónapig udvarolt érte Rakicnak meg Vidićnek, aztán odalökték neki, mint az alamizsnát... Hej, legkönnyebb a normát megnyírbálni!

Stole kihörpintette az utolsó korty kávé, aztán a csészéjét odatette a szekrénykére. Mile a padlóra sűtve a szemét, szabódva mosolyog. Hallgató Pista pedig a maga belső taktusára rázza a lábát, és érdeklődéssel szemléli Vislavskit, ugyan mit mond minderre.

— Ezt én már neked többször is elmagyaráztam — kezdte Alek, és most egyenesen Stoléra nézett. — Nem arról van szó, hogy a normákat bárki is azért szigorítja meg, mert úgy tartja a kedve, vagy tudom is én, miért, hanem az igazi destimulálás az, amikor különféle mesterkedésekkel, vagy a téves, illetve túl laza normák révén, az emberek nagy túlteljesítéseket érnek el. Ez aztán téves képet ad termelőkapacitásainkról is, és ahogy veszed, mindenképpen káros. Ezért jó, ha maguk is együttműködnek a technológussal, hogy elvégezzük a szükséges kiigazításokat és helyesen állapítjuk meg a normákat. Há pedig ez meglész, akkor ki-ki fogja meg a munka végét, és majd aszerint keres. Ha kell, minden sorozatot, minden műveletet stopperórával fogunk lemérni, de a normákat mindenképpen helyes mederbe kell terelnünk. Most is, mint ahogy Marić igazgatónk mondaná, az összes gócon radikális beavatkozások történnek, mi is erről beszélgettünk az imént, ezért egyszer már a normázás problémájára is pontot kell tennünk.

— Azt, azt, pontot, méghozzá stopperórával — helyeselt lelkesen Hallgató, miközben sűrűn hunyorgatott a másik kettőre. — Nézzétek csak meg jobban, elvtársak, meglehet, hogy a mi technológus elvtársunk zsebében is stopperóra lapul, és azt az időt is stoppolja, amíg itt szórakoztat bennünket.

— Csak csinálja! — vetette oda Stole harciasan. — De vigyázzon, nehogy úgy járjon, mint egyik kollégája a múltkor. Ante, még amikor termelésvezető volt a táglagyárban, azt mondják, ha kellett, ha nem, szerette mindenbe beledugni az orrát, macerálta az embereket. Le-fel sétáfkált az üzemben, a zsebében stopperóra. Mígnem aztán egyszer Ljubiša Stojkov át nem látott a szitán. Elkapta a kezét, kirántotta a zsebből, aztán ki a stopperórást is. És neki a torkának: „Az anyád hülye istenit, te piszokfészek!” Ante rákvörös lett... Hát igen! Ljubiša akkor valami kiérdemesült zúzógépen dolgozott, amely szíjkeréken keresztül valahonnan a padlásról kapta a meghajtó erőt. No és mivel Ante azontúl nem mert az üzemben lábatlankodni, fölment a padlásra és a transzmisszió nyílásán keresztül kukucskált le, hogy mit csinál Ljubiša. Amíg a macherok rá nem jöttek erre is. Fogtak egy jó összemarék port meg hulladékot, és bevágták a nyílásba. Ante pofájába. Föl is ment az öreg Huberthoz, az akkori igazgatóhoz, azt mondja, ezek cseszegetik. Az öreg Hubert elgondolkozott egy kicsit, ismerte Antét, mint a rossz pénzt. „Hát annyi baj legyen”, mondta. „Nemsokára úgymis új zúzót kapunk, a transzmissziót kidobjuk a használatból, a lyukat becsukjuk.”

Stole cimborái jót derültek Hubert szellemességén, nagy élvezettel engedték át magukat a nevetés örömének. Alek is velük nevetett, de aztán búcsút intve, sarkon fordult és otthagyta őket.

Még mindig ott harsog a nevetésük a hátam mögött. Nevetnek, de azért egy kissé engem is kinevetnek ők. Mindenféle vitákba bocsátkozom velük, összehordok hetet-havat, ami eszembe jut, és az eredmény? Eljátszom azt a kis tekintélyemet is, amire pedig szükségem volna közöttük. Legjobb, ha az embereket tisztességre tartjuk magunktól, ha... Eh, ugyan, tekintély! Mi az ördögnek az nekem! Én csak ideiglenesen vagyok itt, én még nem találtam meg a helyem...

Meleg, csapadéktalan, borús nyári nap, homályos, tejes fátyol magasan a gyárudvar fölött, piszkosszürke tűzfalak körülöttem. Alig észrevehető porréteg az igazgatósági épület hátsó bejáratának ajtóüvegén... Lassú lép-teim visszhangja a lépcsőházban, visszatérés a műszaki előkészítő osztályra.

Fáradtan a székébe roskadt, egy ideig a semmibe bámult, majd a kezébe vette az A-3-as formátumú, kivonalazott fénymásoló papírt, és bele-mélyedt. **ÁTTEKINTÉS AZ 1966. ÉVI KAPACITÁS MEGTERHELESÉRŐL.**

BORBÉLY János fordítása